

Jak w skuteczny i atrakcyjny sposób uczyć wymowy języków obcych w szkole średniej?

Jolanta Szpyra-Kozłowska
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej
Lublin

Wprowadzenie

Wymowa języków obcych bardzo często jest zaniedbywana w szkole. Najważniejsze przyczyny:

- Brak czasu (przeładowany program nauczania),
- Nacisk na gramatykę i słownictwo (punktowana pisemna matura),
- Przekonanie wielu nauczycieli o nieskuteczności nauczania wymowy (decydują zdolności językowe ucznia),
- Źmudny i monotony charakter ćwiczeń fonetycznych (nauczyciele i uczniowie często ich nie lubią),
- Mała kompetencja fonetyczna nauczyciela (niewystarczające przygotowanie do nauczania wymowy w czasie studiów, słaba wymowa nauczyciela),
- Wynikające z metody komunikacyjnej przekonanie, że nieważne jak się mówi, byle się dogadać (ilość kosztem jakości),
- Brak znajomości atrakcyjnych i skutecznych technik fonodydaktycznych.

Tradycyjne techniki nauczania wymowy

- **słuchanie i powtarzanie** dźwięków, wyrazów, par wyrazów, zwrotów i zdań za wzorcem fonetycznym (nauczycielem lub nagraniem),
- stosowanie intensywnych **dryli fonetycznych** (zwłaszcza w metodzie audiolingwalnej – „drill and kill”),
- ćwiczenia z wykorzystaniem tzw. **par minimalnych**, tj. wyrazów o innych znaczeniach różniących się w wymowie tylko jedną głoską, np. *ship – sheep, pet – pat*, a także **łamańców językowych**,
- uzupełnienie ćwiczeń mechanicznych **komunikacyjnymi**,
- budowanie tzw. **metakompetencji językowej** czyli fonetycznej wiedzy teoretycznej, (uproszczone opisy artykulacyjne głosek, porównywanie właściwości fonetycznych i fonologicznych obu języków, omawianie elementów interferencji fonetycznej języka rodzimego na obcy, stosowanie transkrypcji fonetycznej).

Innowacyjne techniki nauczania wymowy

- Elementy **treningu aktorskiego, psychologicznego, logopedycznego i neurolingwistycznego** (np. ćwiczenia oddychania i relaksacji, rozgrzewające i rozluźniające narządy mowy, modulacja głosu, tempa mówienia, naśladowanie różnych odgłosów i wyrażanie emocji za pomocą onomatopei i wykrzykników. Bardziej rozbudowane i czasochłonne formy teatralne obejmują odgrywanie przez uczniów całych scenek, z wykorzystaniem rekwizytów, kostiumów i elementów scenografii).
- Wykorzystanie **materiałów autentycznych**, np. piosenek, krótkich wierszyków, reklam, komiksów, żartów i dowcipów.
- Wykorzystanie **nowych technologii i mediów** (słowniki elektroniczne, audiobooki, programy telewizyjne, filmy, muzyka, bezpośrednia komunikacja z innymi za pomocą komunikatorów internetowych (*chaty, Skype*)).

Innowacyjne techniki nauczania wymowy

- **Nauczanie multisensoryczne** z wykorzystaniem różnych kanałów percepcji (słuch, wzrok, dotyk, ruch) (Szpyra-Kozłowska 2015 *Pronunciation in EFL Instruction*).
- **Nauczanie wymowy wspomagane komputerowo** (CAPT – *Computer Assisted Pronunciation Training*) - programy komputerowe zawierające informacje o wymowie obcych dźwięków i zjawisk prozodycznych, wraz z ich graficzną prezentacją (np. wykresy konturów intonacyjnych, nagrania pokazujące kształt i ruchy warg, przekroje artykulacyjne i ich animacje), interaktywne ćwiczenia fonetyczne, z możliwością nagrania własnej wymowy i otrzymania oceny jej poprawności. CAPT rozwija autonomię uczniów, a komputer jest nauczycielem, który nigdy się nie spieszy, nie męczy, nie traci cierpliwości i nie denerwuje.

Propozycje innych (dodatkowych) sposobów nauczania wymowy

Rozbudzanie zainteresowania wymową języka obcego i zwiększenia motywacji uczniów do jej przyswajania poprzez:

- uświadamianie im **konsekwencji złej wymowy** (zaburzona komunikacja, negatywna ocena mówiących, ich poziomu wykształcenia, inteligencji, cech osobowości i charakteru)
- **alert fonetyczny** – wynotowywanie i prezentowanie błędnych form fonetycznych, np. w reklamach (*Prince Polo* [pr'ɪntɪsɛ], *surface* [sɜrfɛjs], *ultimate* [altɪmeɪt], *colonel* [kolonɛl]).
- **kącik fonetyczny** – formy wizualizacji wymowy w klasie, np. symbole transkrypcji fonetycznej, trudne do wymówienia lub często przekręcane wyrazy, słowa błędnie akcentowane, wyrazy, w których pisownia i wymowa znacznie się różnią.

Dzień Wymowy Angielskiej (Francuskiej, Niemieckiej...)

Dzień raz w miesiącu, kiedy w centrum uwagi znajdzie się wymowa drugiego języka:

- **wybór bohatera dnia** (głoski trudne do wymówienia dla Polaków, kłopotliwy akcent wyrazowy, relacje między pisownią i wymową),

np. angielskie spółgłoski międzyzębowe:

- zgromadzenie jak największej liczby wyrazów z tymi głoskami (***the, they, this, there, mother, father, brother, think, thing, bath, birthday, something***)
- wyjaśnienie, w jaki sposób wymawia się te spółgłoski,
- znajdowanie par minimalnych (*thin – sin – fin – tin, think – sink, thank – tank, they – day*),
- układanie zdań z wyrazami zawierającymi 'th' – konkurs na najciekawsze zdania (np. ***His mother, father and brother gave him three things for his thirtieth birthday. I think this thin thief with bad teeth was not as healthy as he thought.***)
- ćwiczenie wymowy wyrazów, zwrotów i zdań z tymi spółgłoskami.

Konkurs „Mistrz Wymowy Angielskiej” (Niemieckiej, Francuskiej...)

Przeprowadzenie w klasie konkursu, który ma wyłonić mistrza wymowy angielskiej.

Przykładowy scenariusz konkursu: uczestnicy przygotowują w domu krótkie ok. 8–10-zdaniowe teksty. W czasie konkursu każda prezentacja oceniana jest przez jury (złożone z nauczycieli i przedstawiciela uczniów). Troje uczestników z najwyższą punktacją zostaje finalistami. W finale wszyscy otrzymują ten sam nieznaną tekst i go kolejno odczytują. Jury wyłania Mistrza Wymowy Angielskiej. Można do udziału zaprosić uczniów z klas równoległych.

Konkurs „Mistrz Transkrypcji Fonetycznej”

W klasach, w których nauczana jest transkrypcja fonetyczna, można przeprowadzić konkurs na jej znajomość.

Przykładowe zadania:

- dopasowanie do siebie form ortograficznych i w transkrypcji, np. *sink, bag, thought, sing, beg, fought*
[sɪŋ], [beg], [fo:t], [sɪŋk], [bæg], [θo:t]
- zapis podanych wyrazów lub całych zdań w transkrypcji (np. *weather, matches, country*)
- zapis wyrazów lub całych zdań podanych w transkrypcji na ortograficzny (np. [¹weðə], [¹mætʃɪz], [kʌntri])
- wybór prawidłowej transkrypcji trudniejszych wyrazów spośród kilku podanych możliwości (np. *steak* – [stek], [steɪk] czy [sti:k]?)

Analiza wymowy angielskiej znanych osób

Na kanale *YouTube* można znaleźć liczne nagrania znanych osób nie będących rodzimymi użytkownikami angielszczyzny, a mówiących w tym języku. Są to politycy, aktorzy, sportowcy, piosenkarze i inni. Można wybrać kilka takich postaci (niedawno wykorzystałam nagrania wypowiedzi Donalda Tuska, Angeli Merkel, Władimira Putina, Papieża Franciszka i innych), zaprezentować w klasie próbki ich nagrań, a następnie dokonać wraz z uczniami uproszczonej analizy wymowy angielskiej mówiących pod kątem najbardziej rzucających się w uszy odstępstw od rodzimej angielszczyzny (Jaki jest stopień zrozumiałości wymowy mówiącego? Czy mówi w sposób płynny? Które głoski odbiegają znacznie od oryginalnych angielskich? Czy w badanej próbce są przekręcone wyrazy? Czy poprawny jest akcent wyrazowy i intonacja?). W głosowaniu można wyłonić zwycięzcę z najlepszą wymową

Gry i zabawy fonetyczne

Gry i zabawy językowe od wielu lat stosowane są w nauczaniu języków obcych. Wprowadzają one znaczne urozmaicenie lekcji poprzez zazwyczaj lubiany przez dzieci i młodzież element rywalizacji. Przykłady kilku gier, które nie wymagają długich przygotowań, a opierają się głównie na wykorzystaniu kredy, tablicy, kartek papieru i długopisów. Można podzielić uczniów na drużyny, które rywalizują ze sobą.

Gra 1

Wybieramy trudną dla uczniów głoskę, np. [dʒ]. Przedstawiciel każdej drużyny zapisuje na tablicy wyraz z tą głoską (np. *jam, judge, John, badge, George, jive*) Drużyna, która nie ma już pomysłu na następny przykład odpada z dalszej gry. Wygrywa ta, która jako ostatnia zapisze wyraz.

Gry i zabawy fonetyczne

Gra 2

Gra dotyczy skomplikowanych relacji między angielską pisownią i wymową. Przygotujemy zestaw kłopotliwych wyrazów dostosowanych do poziomu uczniów i prosimy ich o wybór odpowiednich przykładów spośród podanych form. Wygrywa drużyna, która jako pierwsza poprawnie wykona to zadanie.

Z podanych poniżej wyrazów wybierz te, które spełniają podany warunek:

zawierają spółgłoskę (literę), której się nie wymawia.....

zawierają samogłoskę (literę), której się nie wymawia

zawierają samogłoskę [ɜ:]

zawierają w wymowie spółgłoskę [l]

zawierają w wymowie spółgłoskę [r]

half, bull, world, sweater, nurse, palm, worse, examine, purple, comfortable, Turner, muscle, support, turkey, comb, worst, oven, broad, circuit, surface, model, salmon

Gry i zabawy fonetyczne

Gra 3

W tej grze, dotyczącej często błędnie wymawianych wyrazów, należy określić, czy podane twierdzenie jest prawdziwe czy fałszywe. Liczymy liczbę poprawnych odpowiedzi. Oczywiście testowane wyrazy muszą być uczniom znane.

wyraz	twierdzenie	prawda czy fałsz?
<i>lamb</i>	[b] nie jest wymawiane	
<i>aren't</i>	zawiera 2 sylaby	
<i>nurse</i>	ma taką samą samogłoskę co <i>girl</i>	
<i>police</i>	zawiera samogłoskę [i:]	

Gry i zabawy fonetyczne

Gra 4

Drużyny uzupełniają podaną tabelę wpisując wyrazy, które spełniają podane kryteria. Wygrywa ta z nich, która wykona to zadanie najszybciej i poprawnie.

kategoria	składa się z 2 sylab	zawiera [a:] lub [æ]	zawiera [ʃ] lub [tʃ]
imię			
nazwa państwa			
zwierzę			
owoc lub warzywo			

Podsumowanie

Istnieje wiele sposobów, by uczyć wymowy języków obcych zarówno efektywnie, jak i atrakcyjnie, co jest ważne w przypadku wszystkich uczniów, a zwłaszcza wymagającej i krytycznej młodzieży szkół średnich. Zaprezentowane tu propozycje mogą ożywić lekcje, zaskoczyć i zainteresować uczniów swoją nowością, wprowadzić lubiany przez nich element rywalizacji, zwiększając przez to ich zainteresowanie i motywację do pracy nad wymową. Nie wymagają one wielu przygotowań i są proste do przeprowadzenia. Warto, by nauczyciel założył teczkę, w której znalazłyby się gotowe zadania fonetyczne do wykorzystania z różnymi grupami uczniów. Raz przygotowane materiały mogą posłużyć na lata.

Dziękuję za uwagę!